

2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Sosyal Yardımlara İlişkin Yaklaşımları: Söylemler ve Eylemler

Askeri Fidan

Yüksek Lisans Öğrencisi
Mersin Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Böl
E-posta: askeri_fidan@hotmail.com

Özet: 29 Mart 2009 yerel seçimleriyle hareketlenen sosyal yardım tartışmaları siyasi partilerin bu konuya ilişkin farklı yaklaşımlarıyla başka bir boyuta taşınmıştır. Sosyal yardımlar ile sadaka kavramını birbirine karıştıran bu tartışmalar sonucunda Türkiye’de, başta siyasi partilerin birçoğu olmak üzere toplumun büyük bir kesiminin sosyal yardımlardan anlaşılanın ne olduğunu bilmediği ortaya çıkmıştır. İşte bu çalışma özellikle son yerel seçimlerle beraber ülke genelinde ve Mersin özelinde yedi büyük siyasi partinin söylemleri ile eylemlerini karşılaştırarak bu konuya yaklaşımlarını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal yardımlar, siyasi partiler, yerel seçimler

Approaches of Political Parties to Social Aid at the 2009 Local Elections: Discourses and Actions

Abstract: Discussions about social aid that livened up before the local elections in 29 March 2009 have taken another dimension with the diverging approaches of the politic parties to this issue. These discussions, which made an amalgam of social aid and charity, revealed that the majority of the population as well as many of the political parties do not have an knowledge on the meaning of the social aids. This article examines the social approaches towards the social aids of seven major political parties by comparing their discourses and actions as observed during the last local elections in Turkey and in Mersin.

Keywords: Social aid, politic parties, local elections

Giriş

Yaklaşık bir asır önce ortaya çıkan ve sosyal, ekonomik ve politik alanda giderek etkileri artan sosyal devlet, özellikle 1970’lerin ortalarından günümüze gerek ulusal gerekse de uluslar arası düzeyde önem ve güncelliğini kaybetmeyen bir tartışma alanıdır. Sosyal devlet nedir? Sorusu ile başlayan tartışmalar ve bu soruya verilen birbirinden çok farklı cevaplar ve anlayışlar

Fidan, A., 2009, “2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Sosyal Yardımlara İlişkin Yaklaşımları:Söylemler ve Eylemler”, *Toplum ve Demokrasi*, 3 (5), Ocak-Nisan, s. 39-56.

ile birçok ülkede birbirinden farklı bir uygulanma şekli alan bu kavram, yani sosyal devlet yaklaşımı, Türkiye’de de özellikle 1961 anayasasının kabulünden beri tartışılan bir konu olagelmıştır. Özellikle ramazan aylarında yapılan yardımlar veya seçim dönemi dağıtılan yardımlar ile hararetlenen bu tartışmalar, son yerel seçimlerde tabiri caizse doruk noktasına ulaşmıştır. Hükümetin çeşitli fonlar veya kuruluşlar eliyle yaptığı bu yardımlar muhalefet tarafından seçim rüşveti olmak ile suçlanmış buna karşılık yardımcı yapanlar ise bunun sosyal devletin bir gereği olduğu doğrultusunda ısrarcı bir tutum içinde olmuşlardır. Bu tartışmalar çerçevesinde yapılan bu çalışmanın amacı, sosyal devlet anlayışının en temel araçlarından biri olan “sosyal yardımların” Türkiye’deki uygulamaları ile siyasi partilerin bu konuya yaklaşımlarını ortaya koymak ve özeldir son seçimler arifesinde, Mersin’de çalışma yapan siyasi partilerin sosyal yardımlar konusundaki samimiyetlerini ortaya koymaktır.

Bu bağlamda çalışmamın ilk bölümünde “sosyal devlet” anlayışının ne olduğunu kısaca açıklayıp bu konuda gerek dünyada gerekse de bizdeki uygulamalara kısaca değineceğim. İkinci bölümde ise tek tek siyasi partilerin bu konudaki yaklaşımlarına parti programları ve fiili uygulamaları çerçevesinde değinip, siyasi partilerin sosyal yardımlara bakış açılarını ortaya koymaya çalışacağım. Özellikle son seçimde Mersin’de yarışan partilerin belediye başkan adayları ile yaptığım görüşmeler sonucunda mevcut siyasi partilerin bu konudaki vaatleri ile uygulamaları arasındaki bağlantıları ortaya koymaya çalışacağım. Son bölümde ise kısa bir değerlendirme yapıp sosyal yardımların Türkiye’de uygulanma amacını ortaya koymaya çalışacağım.

Sosyal Devlet ve Araçları

Genel görüntüsüyle piyasanın görünmez elinin yanına devletin görünen elinin ikame edilmesi gerektiği düşüncesine dayanan sosyal devlet anlayışı; kapitalizm ile sosyalizm arasında bir “ara form” niteliği taşımaktadır. Ortaya çıkan bu ara forma sosyal devlet ya da refah devleti denilmektedir (Koray, 1996:15-17). Refah devleti ya da devletin refah devleti niteliği kazanması birtakım gelişmeler, olaylar sonucunda, yani toplumda yaşanan dinamiklerin sonucunda ortaya çıkan bir gelişme, bir olgudur. Bunun tabii ki kurumsal olmaktan öte de ideolojik bir tabanı ve tarihsel, sosyal gelişmelerle çok yakın ilgisi vardır (Koray, 1996:15-16). Özellikle Avrupa’da yaşanan sanayi devrimi ve sonrasındaki kapitalist dönemin yarattığı işçi sınıfının, uzunca yıllar yürüttükleri mücadeleler sonrasındaki kazanımların arka planında yatan asil gerçek, Avrupa da yükselen komünist tehlikenin önüne geçebilmek burjuva sınıfının, işçi sınıfına bir takım haklar yani sus payı verilmesi gerçeğini kabul etmesine dayanmaktadır. Kapitalizmin getirdiği sosyal dengesizlik ve sosyal adaletsizliğe emekçi sınıflardan gelen güçlü tepkinin sonucu 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu kavram daha çok kara Avrupa’ya aittir. Sosyal bakımdan zayıf sınıflara yardım ederek sosyal adaleti ve insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyini sağlama fikrini savunur ve devlete bunları bir ödev olarak yükler.

Kısaca özetlemek gerekirse "Sosyal devlet"; genellikle "vatandaşların sosyal durumlarıyla, refahlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı ödev bilen devlet" diye tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2005, s.619). Böyle bir tanımlama, Batı toplumlarında çoğunlukla "refah devleti" (*welfare state*) denilen devlet anlayışından pek farklı değildir.

Sosyal devlet anlayışını geliştirmenin ve yerleştirmenin çeşitli araçları vardır. Bunlara refah devlet araçları da denmektedir. Refah devleti araçları konusunda farklı kabuller ve yaklaşımlar olmakla birlikte, refah devletinin temel özellikleri ve amaçları da dikkate alındığında, sosyal politika araçları geniş ve dar anlamda olmak üzere ikili bir ayrıma gitmektedir (Aktan, 1994, s.46). Geniş anlamda sosyal politika araçları: para ve kredi politikası, maliye ve dış ticaret politikası, kontroller, KİT politikasından oluşmakta iken dar anlamda sosyal politika araçları; sosyal teşvik, sosyal yardım, sosyal tanzim ve sosyal hizmetlerinden oluşmaktadır (Sözer, 1994, s.16). Bu bağlamda Sosyal yardım, ya olağanüstü bir durum olarak ya sosyal sigortanın kapsamadığı kişilere yönelik olarak ya da sosyal sigortaya ilave olarak yoksul kişilere ve ailelere yardım etmek için düzenlenen, genelde son çare niteliğinde faydaları işaret etmektedir (Barr, 1993, s.7-8).

Türkiye'de sosyal devletin modern anlamı ile olmasa bile en azından araçları açısından son derece eski bir tarihi vardır. Ta Osmanlı'daki vakıf idarelerine kadar uzanan bu toplumsal yardım anlayışı ya da daha doğrusu muhtaçlara devletin ve toplumun sahip çıkma mekanizmaları, modern Türkiye'nin kurulmasından sonrada mevcut yapısını çeşitli yollar ile sürdürmüştür. Ancak modern anlamı ile Türkiye'de sosyal devlet anlayışının yerleşmesinin başlangıcı olarak 1961 anayasası gösterilebilir. 9.7.1961 tarihli Anayasamızın Genel Esaslar kısmının 2. maddesi Cumhuriyetin Nitelikleri başlığı altında "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." ibaresiyle Sosyal Devlet anlayışını açıkça kabul eder.

Anayasamızın tüm ilkeleri sosyal devlet prensibini destekler niteliktedir. Böylece 1961 anayasası Türkiye'de ilk defa sosyal devlet rejimini kurmuştur diyebiliriz. Anayasanın 41. maddesi "İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin ödevidir" der (Özbudun, 2002, s.99). 1982 Anayasasının 2. maddesi "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti" ibaresine yer vermektedir. Anayasasının devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5. Maddesinde ise "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamaya, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya" devletin temel görevleri arasında yer verilmiştir.

Siyasi Partiler ve Sosyal Yardımlar

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

2003 yılında, eski İstanbul belediye başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve bazı arkadaşları tarafından kurulan Ak Parti, 6 ay sonra yapılan 3 Kasım 2003 genel seçimlerinde tek başına iktidara gelerek uzunca bir süreden sonra tek başına iktidara gelebilen bir parti konumuna gelmiştir. Genel başkan Recep Tayip Erdoğan tarafından partinin ideolojisi muhafazakâr demokratlık olarak tanımlanmış ve parti programında da bu söylem yerini bulmuştur. 3 Kasım seçimlerinden sonra yapılan 3 seçimi daha kazanan ve yaklaşık 7 senedir tek başına iktidar olan AKP, yaptığı ve yapmadığı birçok icraatla sürekli tartışılan ve son yerel seçimlerde yükseliş trendini aşağı yönde değiştiren ve oy kaybetmeye başlayan bir parti konumundadır. Ancak buna rağmen toplumun büyük çoğunluğunun iktidar için en uygun parti olarak gördüğü ve en yakın rakibi olan CHP'ye nerdeyse iki kat oy farkı atan bir parti olduğu da gizlenemeyecek kadar büyük bir gerçektir (Tarhan Erdem, 02.04.2009, *Radikal*).

AKP, parti programında kendini muhafazakâr demokrat bir parti olarak tanımlamasının yanında serbest piyasa ilkelerini de benimseyen bir partidir. Ancak bizim açımızdan asıl önemli olan noktaya yani AKP'nin sosyal devlet anlayışına gelecek olursak; AKP'nin sosyal devlette bakış açısı anlamak için öncelikle parti tüzüğünde bu konuda kendini nasıl tarif ettiğine bakmak lazım. Parti tüzüğünde Ak Parti şöyle der (Ak Parti Tüzüğü, 4.10);

"insanın, insanca yaşamasının yöntemi olan sosyal devlet anlayışının hayata geçirilmesine özel önem verir. AK PARTİ; ekonomik gelişmenin kaynağı ve hedefi olarak insanı esas kabul eder. Piyasa ekonomisinin, tüm kurum ve kurallarıyla tesisini amaçlar. Devletin ekonomi içindeki rolünü, düzenleyici ve gözetici fonksiyonları ile tanımlar. Gelir dağılımındaki dengesizliği ve işsizliği, ülkemizin en önemli sosyoekonomik sorunu olarak görür. Küreselleşmenin meydana getirdiği fırsatlardan yararlanmak ve beraberinde getirdiği olumsuzluklardan korunmak amacıyla gereken yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesini savunur".

Parti tüzüğünde partinin amacını bu şekilde açıklayan AKP, yine parti programında sosyal devlete bakış açısını daha net ortaya koymaktadır. Parti programında, "Devleti halka hizmet etme aracı olarak gören partimiz, bir sınıf ve kesimin değil bütün vatandaşlarımızın refah ve mutluluğunu sağlayacak sosyal politikalar yürütecektir. Bu bağlamda yoksullar, bakıma muhtaç yaşlılar, çocuklar ve işsizler için özel programlar oluşturulacak, zor durumdaki vatandaşlara, terk edilmiş ve kimsesiz oldukları duygusu yaşatılmayacaktır. İşsizleri, fakirleri, düşkünleri, hastaları, özürlüleri gözeten, onların insan onuruna yakışacak şekilde yaşamalarını sağlayacak bir sosyal devlet anlayışının kaçınılmaz olduğu ortadadır" denilmektedir (Ak Parti Programı, 5.1).

AKP'nin parti programında yer alan bu vaatlerini nasıl yerine getirildiğini anlamak için ise AKP'nin 6,5 yıllık iktidarında, bu hedefleri ne ölçüde veya nasıl gerçekleştirdiğine bakmak lazım. Bu çerçevede AKP'nin Türkiye genelinde 6,5 yılda yapılan icraatlarına kısaca bakacak olursak;

- 2003-2008 döneminde Düşük gelirli ailelerin çocuklarını sağlık kontrolüne götürmeleri için yapılan yardımlar tutarı 396 milyon 522 bin TL'dir.
- 2003-2008 döneminde 2 milyar 464 milyon 70 bin TL eğitim desteği sağlanmıştır(burslar, bedava kitap, araç ve gereçler dâhil).
- 2003-2008 yılları arasında 2 milyon 84 bin aileye bedava kömür dağıtılmıştır(aile başına 500-1000 kg arası).
- Her yıl sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonlarına bağlı aşevlerinden 53 bin ve üstü kişiye günlük sıcak yemek çıkarıldı. Aşevlerine 35 milyon 560 bin TL kaynak aktarıldı. Her ay 75 bin aileye kuru gıda yardımı yapıldı. 5 bin kişiye muhtaç aylığı bağlandı. 10 bin orta öğretim öğrencisine burs bağlandı.
- Çocuk esirgeme kurumuna bırakılan çocukların aileye gönderilmesinin özendirilmesi için çocuk başına ailelere 350 TL aylık bağlanması. Bu yoldan 6 bin çocuk ailelerine kavuştu.
- Öngörülen hastaneden raporunu alan özürülü vatandaşlara 1 ay içinde özürülü aylığı bağlandı.
- 6 yılda yoksullara 7,9 milyar TL yardım yapıldı.
- 2003-2008 yılları arasında toplam 683,7 milyon TL gıda yardımı yapıldı (Ak İcraatlar, 2009).

Aslında yapılanlara bakıldığında altı yıl içinde hiç de küçümsenmeyecek oranda sosyal yardımlar yapıldığı görülmektedir. Ancak ülkede yaşayan insanların içinde bulunduğu birikmiş ağır ekonomik şartlar düşünüldüğünde yapılan yardımların sadece günü kurtarma boyutlu olduğu ve insanları köklü olarak yoksulluktan kurtaracak yardımlar olmadığı açıktır. Zaten bu yardımların yapılış amacı da toplumdaki yoksul olan büyük çoğunluğun refah düzeyini artırmakta değildir. Bunun yanı sıra tüm bu yapılanların sosyal devletin olmanın bir gereği olarak yapıldığını söylemekte oldukça güçtür. Zira yapılan yardımların çoğunun seçimler öncesinde yada dini aylarda ve bayramlarda popülist söylemler ve siyasi çıkarlar için yapıldığı aşikardır. Yaptığı yardımla reklam yapma isteği Türkiye toplumunun genel bir özelliği haline geldiyse de işin bir meslek haline gelmesi ve hatta bunun için danışmanlık servislerinin kurulması günümüz siyasetçilerine has bir özellik haline gelmiştir. Özellikle 2004 yerel seçimlerinden sonra hem yerel de hem de genelde iktidar olan AKP için söylenecek çok fazla söz vardır. İktidar olmanın nimetlerini son derece iyi kullanan ve bu çerçevede toplumun "en ufak yardıma bile muhtaç" olan büyük bir çoğunluğunun tercihlerini iyi analiz eden AKP, devlet kaynaklarını sosyal devletin gereğidir gerekçesi ile kullanarak yoksul yurttaşlara diğer iktidarlarda daha önce hiç yapılmamış boyutlarda nakdi ve akdi yardım olarak dağıtmıştır. Bizzat AKP yöneticileri

dahi bunu kabul etmektedir. Gelen eleştirilere; "yoksullar oradaydı sen de kapılarına gitseydin, yardım yapsaydın, yoksa adresi mi bulamadın" (Milliyet, 11.02.2009) diyen AKP genel başkanı ve başbakan R.T. Erdoğan yine yapılan bu yardımları yorumlarken aslında olaya bakış açısını ortaya koymaktadır.

Son yerel seçim öncesi neredeyse tüm devlet kaynaklarının kullanılması ve hatta bazı illerde bu sosyal yardımların, suyu olmayan köylülere beyaz eşya verilmesi aşamasına kadar gelmesi, yine doğuda seçimi kazanmak istediği bazı illerde insanlara evlilik yardımı adı altında çok sayıda nakit paranın dağıtılması (Radikal, 16.03.2009) muhalefet partileri tarafından "bu sosyal yardım değil düpedüz seçim rüşveti" suçlamalarının getirilmesine karşı, dönemin AKP'li adalet bakanı Şahin'in Antalya'daki bir konuşmasında "bize oy vermezseniz gerekli yardımı alamazsınız" (Taraf, 06.04.2009) demesi, yapılan yardımların sosyal niteliğini tartışılır bir hale getirmiştir. Yardımların toplumu sadakaya alıştırdığını ve toplumsal bir sadaka kültürü geliştiğini söyleyen birçok akademisyene ise yine başbakan tarafından verilen cevap aslında tüm soruların ve bu yardımların niçin yapıldığının bir cevabı niteliğindedir. Gelen eleştirilere "sadaka kültürümüzde vardır" (Hürriyet, 02.02.2009) diyerek cevap veren başbakanın başında olduğu AKP ise olaya bakış açısını, yapılan yardımları sosyal bir hak ve devlete yüklenen bir ödev olarak değil de toplumsal yardımlaşma ekseninde dini motifler ve geçmişe göndermeler ile açıklamaya, ortaya koymaya çalışan bir parti konumundadır. Üstelik yapılan yardımları sadaka ekseninde gören anlayış ise sosyal devletin ve sosyal devletin en temel araçlarından biri olan sosyal yardımların ne anlama geldiğinin en tepedekiler tarafından bile anlaşılamadığını göstermektedir.

Her şeye rağmen AKP iktidarı döneminde yapılan sosyal sadakaların ya da doğru ismi ile sosyal yardımların son derece ciddi bir geri dönüşü olduğu kesindir. Nüfusun zenginler ve fakirler olarak ikiye ayrıldığı ve orta tabakanın neredeyse yok olduğu Türkiye'de nüfusun büyük bir bölümünün yoksulluk sınırının altında olması halk açısından, yapılan yardımları hayati derecede önemli bir konuma getirmektedir. Siyasal tercihlerin toplumun geneli için olmasa bile azımsanmayacak bir bölümü için temel belirleyici faktörün bu yardımları alma ya da almama, bu yardımları veren ya da vermeyen olarak keskinleşmesi kalıcı hak taleplerini törpüler nitelik kazanmaya başlamıştır. İşin en karamsar tarafı ise AKP'yi eleştiren diğer partilerin de halkın bu duyarlılığı karşısında tepkisiz kalmayıp, AKP ile aynı taktiği izleyip, sosyal yardımları başarılı olmanın sihirli bir formülü olarak görmeye başlamalarıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Sosyal yardımları anlatırken ele alacağımız siyasi partilerin çoğunun yeni ve genç partiler olması o siyasi partileri analiz etmemizi kolaylaştıran bir etmen. Ancak aynı şeyleri CHP içinde söyleyemeyiz. Çünkü kuruluşu bile devletten eski olan bu siyasi partinin ortalama 86 yıllık tarihinde birbirinden çok farklı anlayışlar iktidar olmuş ve bu anlayışların temsil ettiği birbirinden çok farklı uygulamalara rastlanmıştır. Genel olarak devlet partisi olarak

yaftalanan CHP'nin bu uzunca tarihinin verdiği zorluk nedeni ile bu çalışmamda kendimi partinin sosyal yardım uygulamaları açısından son gel başkan Deniz Baykal dönemi ile sınırlandıracağım. Ancak bu sınırlamayı yaparken elbette bir parti olarak CHP'nin genel yaklaşımlarını da ortaya koymaya çalışacağım.

En temel vurgularından biri laiklik olan CHP, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren kendini sol kanatta tanımlayan ve sosyal demokrasinin temel ilkelerini kabul ettiğini benimseyen bir partidir (Kahraman, 2002, s.179). Her ne kadar hiçbir zaman gerçek anlamda bir sosyal demokrasi anlayışına sahip olmasa da özellikle partinin başına geçen 3. Genel başkan olan Bülent Ecevit ile bu anlayış en azından söylemsel bazda kabul edilmiştir. Bu doğrultuda CHP en temel önceliklerini parti programında şöyle dile getirmektedir;

"CHP Mustafa Kemal Atatürk'ü en önemli modernleşme projemizin mimarı olarak görmektedir. Ülkemizin her alanda yenileşmesi ve çağdaşlaşması yolunda atılacak adımlarda Atatürk ilkeleri ve devrimleri daima partimize ışık tutacaktır. 21. yüzyılda çağdaş bir Türkiye hedefi ne ulaşmak için CHP Atatürk'ün ilke ve devrimlerine bağlı sosyal demokrasinin temel değerlerini benimseyen bir anlayışla her alanda bir yenilenme ve değişim süreci başlatmaya kararlıdır. Amacımız ülkemizin ve toplumumuzun güvenlik içinde refaha, huzura ve her alanda çağdaşlaşmaya ulaşmasıdır" (CHP Parti Programı, 2009, s.17).

Kendini sosyal demokrat bir parti olarak tanımlayan CHP'nin sosyal devlete bakış açısı da yine parti programında şöyle dile getirilmektedir;

"Sosyal Refah Devletini kurmak, böylece tam istihdamı sağlayarak işsizlik, yoksulluk ve eşitsizliklerle mücadele ederek fırsat eşitliğini gerçekleştirmek CHP'nin önceliklerindedir. CHP'nin işsizlik, yoksulluk ve eşitsizliklerle mücadelede, önce insan duyarlılığı içinde uygulamaya koyacağı Sosyal Refah Devleti Modeli, aşağıda belirtilen yedi konuda yükümlülük ve yönlendiricilik görevini eksiksiz üstlenecektir;

- Sağlık ve eğitim hizmetlerinde fırsat eşitliği
- İnsan onuruna uygun asgari ücret
- Tüm çocuklarımıza eğitim hakkı:
- Herkes için sosyal adalet, dengeli kalkınma
- Herkesi kapsayan sosyal güvenlik
- Her aileye sigorta, en yoksul ailelere vatandaşlık hakkı ödemesi
- Yoksullukla etkin mücadele, sıfır açlık" (Parti Programı, s.269).

Parti programında en temel amacını sosyal refah devletini hayata geçirmek olarak açıklayan CHP'nin bu bağlamda sosyal yardımlara bakış açısını ele alacak olursak CHP özellikle son 6,5 yıllık AKP iktidarındaki uygulamalar açısından bu konuda son derece hassas bir partidir. Parti

programında yoksulluğa ve sosyal yardımlara ilişkin görüşlerini şöyle açıklamaktadır; "Türkiye'de ekonomik ve sosyal gelişme toplumun tüm katmanlarına, ülkemizin tüm bölgelerine yeterince yansımadağı için, yoksullaşma varlığını artarak sürdürmektedir. Yoksulluğun yaygınlığı ve mevcut sosyal devlet yapılanmasının yetersizliği, yoksul kesimlerde dışlanma ve topluma yabancılaşma duygusunun yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Bu, giderek dayanışma duygusunu ve ulus olma bilincini körleştiren, sağlıksız bir durumdur. Hedefimiz, sadaka dağıtan devlet yerine, insan onuruna saygılı güçlü bir sosyal refah devleti yapılanması sağlayarak, ülkemizde açlığa ve yoksulluğa son vermektir" (Parti Programı, s.272).

Yoksullukla mücadeleyi sosyal devletin en temel görevi sayan CHP, devletin daha dorusu mevcut AKP iktidarının bu konuda geliştirdiğı mevcut çözüm önerilerini(kömür dağıtmak, gıda dağıtmak vs) sosyal devletin olması gereken uygulamaları olmadığını, sosyal devlet gerekçesi ile yapılan yardımların ise toplumda bir sadaka kültürü meydana getirdiğini dile getirmektedir (*Milliyet*, 06.02.2009). İktidarı bu şekilde eleştiren CHP, kendi çözüm önerilerini ya da vaatlerini ise şöyle dile getirmektedir;

- "Yoksulluk, sadece kişilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi veya gelir bölüşümünün iyileştirilmesi ile ortadan kaldırılacak bir olgu değildir. Avrupa Sosyal Şartı'na Hükümetçe konulan gereksiz rezervleri kaldırmak hedefimizdir" (Parti Programı, s. 273).
- "Her ihtiyaç sahibi yurttaş sosyal yardım alma hakkına sahiptir. Yoksula yardım hak anlayışı temelinde yapılacak: Yoksulluğu önleme gerekçesi ile yapılan yardımlar, hak anlayışının ötesine taşınmamalı, insan onurunu zedeleyen yöntemlerle sürdürülmemelidir" (Parti Programı, s. 273).
- "Açlık veya yoksullukla mücadele için uygulamaya konacak programların kişilerde çalışmaktan ve sorumluluk üstlenmekten kaçınma alışkanlığı yaratmaması göz önünde tutulacaktır" (Parti Programı, s. 274).
- "Eğitim, sağlık, asgari sosyal güvenlik gibi devletin temel hizmetleri çalışma hayatı üzerinden değil, vatandaşlık hakkının doğal kapsamı içinde, yurttaşın ödeme gücüne endeksli olmadan, ayrımsız olarak sağlanacaktır" (Parti Programı, s. 274).
- "Aile sigortası kurumu (as-kur) kurulacaktır" (Parti Programı, s. 275).
- "Kırsal kesimde yoksul ve işsiz ailelere yönelik vatandaşlık hakkı ödemesi yapılacak" (Parti Programı, s.278).
- "İşsizlik sigortasının tabanı genişletilecek, uygulaması etkinleştirilecek" (Parti Programı, s. 280).

Sosyal yardımlara bakış açısı ve çözüm önerileri açısından mevcut iktidar ile çok büyük görüş farklılığı olan CHP, her ne kadar bir sosyal

demokrat partinin savunması gereken ilkelerin önemli bir kısmını kâğıt üzerinde kabul etmiş olsa bile aslında CHP'nin yönetimde olduğu bir çok mahalli kuruluşta uygulamanın kabul edilen ilkeler ile tam olarak örtüştüğünü söylemek oldukça zordur. Özellikle CHP'nin yerel seçimlerde kazandığı belediyelerdeki uygulamalar veya seçim dönemi yaptığı faaliyetler ile genel başkan düzeyindeki söylemlerin birbiri ile örtüştüğünü söylemek oldukça güçtür. Bir yandan AKP iktidarını sert bir biçimde eleştirip sadaka kültürünü yaygınlaştırmak ya da seçim rüşveti dağıtmak ile itham eden CHP'ye bu konuda getirilen en önemli eleştirilerin başında iki nokta gelmektedir. Birinci nokta Siyasi iktidarı yaptığı yardımlar nedeni ile seçim rüşveti dağıtmakla suçlayan CHP'nin Türkiye genelindeki birçok teşkilatında benzer uygulamalar sürdürülmektedir ve genel merkez bunlara sessiz kalarak samimiysiz davranmaktadır. Örneğin son yerel seçimler öncesi CHP Sarıyer ilçe teşkilatının seçim bürosunda vatandaşlara 10'ar kiloluk erzak poşetleri dağıtması (*Milliyet*, 04.03.2009). Mersin'in CHP'li büyükşehir belediye başkanının 28 Mart 2004 yerel seçimleri öncesi yoksullara ucuz ekmek fabrikası açıp hemen seçimden sonra kapatması ya da 29 Mart 2009 yerel seçimleri öncesi 5000 öğrenciye burs verileceğinin ilan edilmesi. Yoksul mahallelerde belediyeye ait araçlar ile 19.03.2009 tarihinde erzak poşetleri dağıtması (*ufukturu.net*, 24.03.2009) vb uygulamalar bu konuya ilişkin CHP'nin sosyal demokrasinin ilkelerine bağlılığını test eden samimiyet göstergelerinden birkaçıdır. Keza yine 29 Mart seçimlerinde Mersin'in Yenişehir ilçesinde belediye başkanlığı yapan ve tekrar seçilen CHP'li başkan İbrahim Genç seçim döneminde "yoksullar için sosyal içerikli çalışmaların içinde olacağız. Yoksul ailelere gerekli yardımları (yakacak ve yiyecek) yapmaya devam edeceğiz. İhtiyaç sahibi öğrencilere barınma ve burs olanakları sağlamaya devam edeceğiz" (İbrahim Genç ile mülakat, 15.03.2009) gibi söylemlerle yerel bazdaki uygulamaları net bir şekilde ortaya koymuştur.

CHP'ye getirilen ikinci eleştiri bir sosyal demokrat parti iddiasında olan CHP'nin sosyal devlete ait evrensel birçok değeri temelde benimsememesi ve parti programına koymamasıdır. Örneğin sosyal yardımı vatandaş için bir hak olarak kabul etmesine karşın, vatandaşların bu hak arama mekanizmaları tarif edilmemiş ve yapılacak değişiklikler programda detaylı (süre gibi) yer almamıştır. Yine sosyal yardımların evrensel hukukun bir gereği olarak toplumun tüm katmanlarına eşit ve adaletli bir şekilde dağıtılması öngörülmesine rağmen CHP bu yardımlardan yararlanmaya ilişkin ön koşullar (laik olma, Kemalist ilkelere bağlılık, çağdaş olma vb.) geliştirerek adeta istenilen insan modelini yaratmak üzerine sosyal yardımları inşa etmiştir. Ayrıca sol değerlerin yeterince özümsememesi iktidar gelinen belediyelerde yapılan sosyal yardımların yapılış amaç ve yönteminin sosyal demokrat belediyecilik uygulamalarına uymadığı, rantın dağıtılmasında toplumsal sınıflar arasında bu ilkelerin gözetilmediği iddia edilmektedir (Kahraman, 2002: 193).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Türkiye’de milliyetçiliğin ve muhafazakârlığın (Türk-İslam sentezi) en büyük temsilcisi olarak ön plana çıkan MHP, kendini sağ ideolojide tanımlayan bir partidir. Bu bağlamda serbest piyasadan yana olan ve liberal kanatta yer alan MHP’nin sosyal devlete bakış açısına kısaca bakacak olursak parti sosyal devlet anlayışını parti programında şöyle dile getirmektedir;

“Türk Devlet felsefesini üstün kılan vasıflardan birisi de sosyal devlet niteliğine sahip olmasıdır. Birey, aile ve toplum çıkarlarını ve haklarını birlikte gözetmek ve korumak, çağın giderek büyüyen ve farklılaşan ihtiyaçları karşısında refahı yaygınlaştırmak, sosyal devlet anlayışının varlığını gerekli kılmaktadır. Ekonomik dinamizmin temel dinamosunu oluşturan rekabetçi piyasa ekonomisinin, sosyal sonuçlarının yıkıcı olmamasını temin etmek şarttır. Çünkü merhametli ve hakkaniyetli sosyoekonomik düzenin varlığı buna bağlıdır. İstikrarı ve adil gelir dağılımını sağlayarak sosyal dengeleri gözetip, yaşlısını, kimsesizini, yoksulunu ve özürsüzünü gözetip kollayan, bütün vatandaşlarını eğitip, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlandıran ve hizmet sunumunda kaliteyi amaç edinen bir devlet, Partimizin sosyal devlet anlayışının diğer esaslarını oluşturmaktadır” (MHP Parti Programı, 1.1).

Parti programından da anlaşılacağı üzere serbest piyasadan taraf olan ve temel ideolojisinde muhafazakâr terimlere atıfta bulunan MHP, sosyal devlet anlayışında bireyleri piyasanın “merhametine” emanet eden bir politika anlayışını sergileyen bir parti konumundadır. En azından söylemsel bazda durum bunu göstermektedir. Sosyal devlet anlayışı açısından çokta sosyal sayılmayan ve parti programında da bu konuya ilişkin çok fazla cümleye yer vermeyen MHP’nin sosyal yardımlara bakış açısı ise aslında iktidarındaki çok farklı değildir. Özellikle son AKP iktidarı döneminde AKP’nin yoksullara yaptığı yardımları yerden yere vuran ve bunu seçim rüşveti ya da sadaka olarak niteleyen (Bahçeli, Ankara, 09.03.2009) MHP’nin, söylemsel bazdaki fikirleri her ne kadar olaya farklı bir bakış açısı ile yaklaştıkları izlenimi yaratsa da özellikle seçim döneminde MHP’li belediyelerin ve MHP’li il, ilçe teşkilatlarının yaptıkları “sosyal yardımlar” ya da 1999-2002 dönemindeki MHP’li bakanların uygulamaları aslında işin hiç de sanıldığı gibi olmadığını bize göstermektedir. Ancak tüm bunlara gelmeden önce MHP’nin parti programında sosyal yardımlara bakış açısını ve yoksullukla mücadelede geliştirmiş oldukları çözüm önerilerine kısaca değinmekte fayda var.

Parti programında temel hedefler ve vaatler;

- Yardıma muhtaç özürsüz, yaşlı, kimsesiz, güçsüz ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlara daha entegre bir hizmet sunulacak,
- İşsiz ve muhtaç aile reislerine aylık 200 TL aylık bağlanacak,
- Emeklilere her yıl eylül ayında kışa hazırlık için bir aylıkları tutarında yardım yapılacak,
- Asgari ücret tümü ile vergi dışı tutulacak,
- Engelli bakım hizmetleri sosyal bir hak olarak kabul edilecek,
- Yaşlılara yönelik sosyal merkezler oluşturulacak (Seçim Beyannamesi, 2007).

Parti programında yoksullukla mücadele ve sosyal yardım başlığı altında geliştirilen ve 2009 seçim beyannamesinde de yer alan çözüm önerileri kısaca bu başlıklardan oluşmakla birlikte şunu da hemen belirtmekte fayda var. Sosyal devlet ve sosyal yardımlara ilişkin olarak en azından parti programında söyleyecek çok fazla sözü olmayan ve temel siyaset yapma biçimini milliyetçi ideoloji üzerine inşa eden MHP'nin sosyal yardımlara ilişkin AKP iktidarı dönemindekilere benzer sayısız oranda icraatları vardır. Örneğin ramazan ayında parti bünyesinde kurulan sosyal yardı birimi, ramazan ayı boyunca yoksul mahallelere çadırlar kurarak sıcak yemek çıkarması erzak dağıtması, yine MHP'li birçok belediyenin mahalle muhtarları aracılığı ile yoksul vatandaşlara nakit yardımı veya erzak yardımı yapması (*İstikbal*, 11.09.2008). Aynı şekilde Mersin ilindeki Toroslar Belediyesinin MHP'li başkanı Hamit Tuna tarafından özellikle gecekondu yapımında kullanıldığı bilinmesine rağmen ihtiyaç sahiplerine ücretsiz kum vb. inşaat malzemeleri verilmesi (Hamit Tuna ile mülakat, 04.03.2009). Son seçimlerde Adana'da büyükşehir belediye başkanı adayı olan MHP'li Aytaç Durak'ın seçim döneminde Adana'nın yoksul mahallelerin de belediyeye ait hediye çekleri dağıtması (Zaman, 24,03.2009), gibi olaylar ve parti yöneticilerinin tüm bu yapılanlara idari ve ya siyasi olarak bir yaptırım uygulamaması, yine bu partinin sosyal yardımlara sosyal açıdan mı yoksa günü kurtarma açısından mı baktığını göstermektedir.

Demokratik Toplum Partisi (DTP)

Demokratik Toplum Partisi 10 Kasım 2005 yılında eş başkanlar Aysel Tuğluk ve Ahmet Türk tarafından kurulan ve son derece genç olan bir partidir. 23 milletvekili ile mecliste gurubu bulunan DTP'nin sosyal devlet anlayışını anlamak için öncelikle parti programına bakmak lazım. Parti programında sosyal devlete ilişkin çok fazla ayrıntıya inilmemesine karşın ülkedeki yoksulluğun temel nedenlerinin başında son yirmi yılda izlenen neoliberal politikaları ve sürekli çatışma zemininde tartışılan Kürt sorununu gören DTP, derinlemesine ekonomik bir analizden uzak durmuştur. Parti programında ülkenin en büyük sorunlarının başında yoksulluğun geldiğini dile getiren DTP durumu şöyle özetlemektedir:

"Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi yoksulluktur. Bugüne kadar uygulanan ekonomik politikalar; yüksek enflasyon, bölgeler arası eşitsizlik, göç, eğitimsizlik, kayıt dışı ekonomi, yüksek askeri harcamalar ve adaletsiz gelir dağılımı yoksulluğa yol açan en önemli olgulardır. Yoksulluğun artması, toplumsal moral değerlerde çürümeye yol açmakta, toplumun geniş kesimlerini olumsuz etkilemekte ama küçük bir kesimin de, sistemden çıkar sağlamasına yol açmaktadır" (Parti Programı, 2009).

Sorunları bu şekilde sıralayan DTP'nin çözüm önerileri ise yine parti programında kısaca şu şekilde özetlenmektedir:

“Yoksulluk ve işsizlikle mücadele DTP’nin en önemli ekonomik politika önceliği olacaktır. Bu amaçla orta ve uzun vadede, ekonomide sürdürülebilir büyüme ve istihdam olanaklarının artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal harcamaların artırılması ve etkinleştirilmesi esas alınacaktır. Kısa vadede ise, ihtiyaç sahiplerine, bulunacak kaynaklardan yapılacak nakit transferi, aynı yardımlar, kredi programları ve kamu yatırım programları acilen uygulanacaktır” (Parti Programı, 2009).

Sosyal yardımlara bakış açısı olarak durumu “...nakit transferleri, aynı yardımlar, kredi programları, ve kamu yatırım programları acilen uygulanacaktır” şeklinde özetleyen DTP, aynı zamanda AKP iktidarı döneminde yapılan bu tarz yardımlara şiddetle karşı çıkmıştır. Yapılan bu yardımları AKP’nin Kürtleri ağılıkla terbiye etmesi şeklinde yorumlayan ve verilen yardımların seçim rüşveti olduğunu dile getiren DTP yönetimi seçim döneminde başlattığı “oy namustur, satılmaz” kampanyası ile olaya sert bir biçimde muhalefet etmiştir (Cnntürk, 12.02.2009). Ancak her ne kadar bu konuda muhalif ve sert gözükseler de parti programında sosyal yardımların kendi iktidarları döneminde de eşit bir şekilde yapılacağını dile getiren DTP, yaşanan bu tezatlıktan olsa gerek 11.05.2009 tarihinde DTP’li iki milletvekili tarafından meclise vatandaşlık geliri şeklinde bir yasa teklifi yapılmış ve bu tezat aşılımaya çalışılmıştır (İpghaber.com, 15.05.2009). Bu teklife göre; yoksullukla mücadelenin sosyal devlet ilkesiyle bağdaşır şekilde sürdürülmesi amacıyla “Vatandaşlık Geliri” adı altında vatandaşlara sabit bir gelir bağlanması öngörülmektedir. Vatandaşlık gelirinin, yoksullara sürekli ve düzenli yapılan nakit ödemeler anlamına geldiğini belirten DTP’li Kışanak, bunun, sosyal yardımların sürekliliğini sağlayacağını, politik yaklaşımların önünü kapatacağını ve yardım alanların rencide edilmesini önleyeceğini ifade etti (ntvmsnbc, 17.05.2009). DTP’nin parti programına ve kurulduğundan beri geliştirmiş olduğu söylemlere baktığımız zaman partinin sosyal devlet ve sosyal yardımlara ilişkin, günün rüzgârının ötesinde çok da bir şey söylemediği ve kapsamlı çözüm önerileri geliştiremediği ortadadır. Üstelik ekonominin en kötü olduğu ve yoksulluğun en yaygın yaşandığı bölgenin kendilerinin en çok oyu aldığı bölge olduğu düşünüldüğünde işin vahameti daha da büyümektedir. Elbette partinin kuruluş amacı ve iktidar olma şansının konjonktüre bağlı olarak düşük olması, muhalefet yapılan alanın daha çok politik mücadele alanı olması bu durumu anlaşılır kılabilir ancak bir siyasi partinin programında ekonomik sorunların ve çözüm önerilerinin iki paragrafta toplanması da en azından ekonomik açıdan yetersiz bir parti olduğunun en büyük kanıtı şeklindedir.

Demokratik Sol Parti (DSP)

Kendini sosyal demokrat bir parti olarak tanıtan ve hem kapitalist sistemin genel kurallarına hem de en iyi yol sosyalizmdir fikrine şiddetle karşı çıkan DSP üçüncü yolu yani sosyal demokrasi olarak tanımlanan karma modeli benimseyen bir partidir (Parti Programı, 4.1, s. 11).

Partinin sosyal yardımlara bakış açısına gelecek olursak parti programında konuya ilişkin görüşler şöyle özetlenmektedir:

"Türkiye'nin gelenekleri ve Türk toplumunun alışkanlıkları nedeniyle, ülkemizde, devletten çok şey beklenir, ama bu beklentileri karşılama olanağının, devletten, Türkiye'de olduğu kadar esirgendiği pek az ülke vardır. Devletin o yüzden içine düştüğü tıkanıklık ve yetersizlik, kapitalizmin öncülüğünü yapan ülkelerde bile devletçe yerine getirilen bazı kamu hizmetlerinin, giderek artan ölçüde, varlıklı kişilerin "Hayırseverliği"ne veya "vatansever"liğine bırakılmasına neden olmakta, bu yüzden, devletin işlevleri ile kişilerin işlevleri, sakıncalı biçimde ve ölçüde, birbirine karışmaktadır. Kaldı ki, kişisel "hayırsever"likler ve "vatansever"likler, çoğu kez, vergi bağışıklığı yoluyla veya şükran belirtisi olarak kişilere sağlanan bir takım ayrıcalıklarla, aslında kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. Demokratik sosyal devlette, toplumun dirliği, kişilerin hayırseverliğiyle değil, hayırla devlet anlayışıyla ve halkın kendi dayanışmasıyla sağlanır (Parti Programı, 3.2, s.9).

Parti programında sosyal yardımlara ilişkin olarak görüşlerini bu şekilde dile getiren DSP'nin bu konuya ilişkin olarak bulduğu çözüm yolu da oldukça ilginçtir. Getirilen çözüm önerilerinin "özel sektöre zarar vermeden devlet desteği şeklinde özetlenmesi ve ihmal edilmiş kesimlerin (işportacılar, seyyaracılar, sokak satıcıları, sokak çocukları, ev hanımları vb) ekonomiye kazandırılması için devletin parça başına ücretle bu kişileri kayıt altına alınacağı (Parti Programı, s.18) bu konuya ilişkin diğer saptamalardır. Ayrıca eski genel başkan Zeki Sezer'in getirmiş olduğu "yurttaşlık hakkı ödeneği" teklifi bir diğer çözüm önerisidir (İHA, 14.03.2009). Ancak yine de geliştirilen çözüm önerileri Avrupalı bir sosyal demokrat partinin (Alman Sosyal Demokrat Parti) çözüm önerilerinden çok uzak olmak bir yana temel ilkeler bazında bile standartın çok uzağındadır. Yuvarlak lafların dışında somut olarak ne yapılacağı kesin çizgilerle anlatılmamıştır. Örneğin sosyal yardım yapılacak kişiler tanımlanırken sayılan yaşlılar, özürülüler, dul ve yetimler, işsizler, düşkünler (Parti Programı, III. Bölüm) dışında kalan ve sosyal açıdan çok düşük gelire sahip olan sokak satıcıları, çiçek satıcıları, işportacılar, seyyar satıcılar sosyal yardım alması gereken kişiler olarak değil de ihmal edilmiş bir sektörün sınıfsal olarak bir parçası sayılmıştır. Onlara yapılacak olan en temel yardımın sokakta satıcılık yapmalarını engelleyen düzenlemelerin değiştirilmesi (Parti Programı, s.15) olarak ele alınması bunun en güzel kanıtı niteliğindedir.

Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)

ÖDP kendini parti tüzüğünde şöyle tanımlamaktadır;

"Özgürlük ve Dayanışma Partisi tüm emekçilerin, ezilenlerin ve onlarla aynı saflarda yer almayı ve yeni bir dünya kurmayı isteyenlerin partisidir" (Parti Tüzüğü, m. 2).

Partinin amacını da;

"Sınıflı toplumların ortaya çıkışından bu yana, işçi ve emekçi sınıfların pratiğinde kendini yeniden üreten eşit, özgür, sömürsüz ve sınıfsız bir dünya arayışı insanlığın özlemidir. Bu evrensel ve tarihsel olefin taşıyıcısı olan Özgürlük ve Dayanışma Partisi; kapitalizmin ve onun insanlığa dayattığı bütün baskı, sömürü, şiddet ve eşitsizlik biçimlerinin ortadan kalkmasını savunur. Özgürlük ve Dayanışma Partisi, özgürlükçü, özyönetimci, enternasyonalist, demokratik planlamacı, doğa-insan ilişkilerini yeniden tanımlayan, militarizm karşıtı ve cinsiyetçi olmayan bir sosyalizm doğrultusunda, sermaye güçlerinin egemenliğini, emperyalizmin tahakkümünü ortadan kaldırarak, emek güçlerinin siyasi iktidarının kurulmasını amaçlar" (Parti Tüzüğü, m.3).

Partinin sosyal yardımlara bakış açısına gelecek olursak, ÖDP kendini sosyalist bir parti olarak tanımladığı için aslında gerek parti programında gerekse de politik söylemlerinde olaya "yoksullara yardım" mantığı ile bakmanın dışında olayı bir düzen sorunu olarak algılayan ve sistemin kökten değişmesi gerektiğini savunan bir partidir. "Bu anlamda bireysel hak ve özgürlüklerin, her türlü sömürü, ezilme, ayrımcılık, dışlanmaya tepki olarak yükselen kimlik taleplerinin karşılanması eşitlikçi bir toplumun da önünü açacağına inanır. Demokratik, çoğulcu, katılımcı bir iktidar olmadan dünyayı değiştirmenin bir hayal olduğu bilincine sahiptir. Ama siyasal ve toplumsal anlamda devrimci bir değişimin kendinin hükümet olmasıyla değil, geniş halk kitlelerinin kendini yönetmesi ve denetlemesiyle oluşacak bir iktidarda gerçekleşeceğini bir an bile gözden yitirmez. Bu nedenle; siyasalın toplumsallaşmasından, toplumsalın siyasallaşmasından, siyasetin gündelik yaşamın bir parçası, toplumdaki insanların politik süreçlerin öznesi olmasından yanadır. Kendini temsili demokrasi ile sınırlamayan; referandumlar, plebisitler yanında, yaşam ve üretim alanlarında halkın içinde örgütlendiği meclisler aracılığıyla, katılımcı, doğrudan demokrasinin değişik uygulamalarına gerçeklik kazandıran bir anlayışa sahiptir. Dayanışmayı sadece işçiler, emekçiler arasında değil, şehir ve kırsal yoksullarını, işsizleri, topraksızları, evsizleri, emeklileri de kapsayan bir toplumsal dayanışma şeklinde yorumlar. Toplumsal dayanışmanın bir hayırseverlik faaliyeti şeklinde değil, kamu kaynakları seferber edilerek hiç kimsenin aç, açık, temel insani gereksinimlerden muhtaç kalmayacak biçimde, insan onuruna uygun tarzda yaşamasının anlaşılmasını amaçlar (Çobanlı, Taş, 2006, s.146).

Bu anlamda her bireye, geçmişte ve şu anda üretim sürecine yaptığı katkıya bakılmaksızın kayıtsız şartsız '**yurttaşlık hakkı**' ödenmesini savunur. Böylece kişinin eğitim, sağlık gibi temel sosyal hizmetlerden yararlanması yanında, bir insanlık hakkı kapsamında temel malları alabilecek asgari bir satın alma gücüne sahip olmasıyla toplumda hiç kimsenin sefaletle sürüklenmemesi sağlanmış olur. Ayrıca bireyleri birbirine adaletli davranmaya, yani dayanışmaya teşvik eden bir anlayışı benimser. Böylece içinde farklı dünyalara yer olan, kamusal çıkar, ortak refah, sosyal hakları da kapsayan evrensel haklar üzerinde yükselen bir dayanışma uygarlığına

ulaşmayı amaçlar. Bu uygarlıkta, kapitalizmin yarattığı insanın kendi emeğine yabancılaşmasının yanı sıra insanın doğaya ve nihayet insanın insana yabancılaşmasının aşılması da hedeflenir (Parti Programı, 2006).

Temel ekonomik kararların sermayenin kar beklentilerine, kendini düzenleyen piyasa mekanizmasının buyruklarına göre değil, toplumun ihtiyaçlarına göre saptandığı bir ekonomi tasarlanmalıdır (Parti Programı, 2006) diyen ÖDP' ye göre, Sosyal güvenliğe ayrılan kaynakların sermaye için ucuz fonlama aracına dönüşmesi engellenmeli, sermayenin bu alana yönelik müdahalelerinin önüne geçilmelidir. Sistem sosyal dışlanmanın olmadığı, tüm yurttaşları kapsayan bir esasa dayanmalı, sistemin tüm giderleri bütçeden sağlanmalı, sistem vergilerle finanse edilmelidir. Çocuklar, işsizler, çalışmayacak durumda olanlar, emekliler, dul ve yetimler, yaşlılar, kimsesizler, sokakta yaşayanlar ve toplumun tüm mağdur kesimleri için çalışma koşullarına bağımlı olmaksızın, insanca yaşamın gerekli koşulları toplumsal kaynakların dayanışmacı bir anlayışla dağıtılması çerçevesinde yerine getirilmelidir (Parti Programı, 2006). Bu çerçevede parasız ve eşit bir eğitimden, koşulsuz ve tamamıyla ücretsiz bir sağlık sisteminden, tüm işsizlere işsizlik ödeneği bağlanmasından, özürülere tüm sosyal olanakların bir hak olarak verilmesinden, çalışanların sosyal yardımlara muhtaç olmayacak bir ücret almasından yana bir partidir(Çobanlı, Taş, s.138-149).

Saadet Partisi (SP)

Milli Görüş hareketinin siyasi Partisi olan Saadet Partisi 20 Temmuz 2001 tarihinde Ankara'da kuruldu. "Saadet Partisi, aziz milletimizin dünya görüşü ve değer ölçülerini esas alan Milli Görüş çizgisinde siyaset yapmayı benimseyen bir siyasi parti olarak karşılaşılan sorunlara milli çözümler üreten bir partidir" (Parti Tüzüğü, m.1-2). Kapatılan Refah Partisi geleneğinin devamı olan Saadet partisi özellikle "ahlak ve maneviyat en önde yürüyen bayrağımızdır" (Parti Programı, 2001) söylemi ile muhafazakâr değerleri ve dini söylemleri ön plana çıkaran bir parti konumundadır. Saadet partisinin sosyal devlete bakış açısı parti programında şöyle dile getirilmiştir:

"Devlet, halka hizmet için vardır. Sosyal devlet, halkın bütününe gözetken, hizmetlerinde tüm halkın ihtiyaçlarını karşılamayı görev sayan devlettir. Sosyal devlet, refah ve gelir dağılımı bakımından da, zümrevi ve bölgesel dengesizlikleri giderecek tedbirlere öncelik verir. Saadet Partisi sosyal hakların elde edilmesini ve kullanılmasını, milletimizin tüm fertleri için sağlamayı görev sayar (Parti Tüzüğü, 2001)".

Yine parti programında konuya ilişkin diğer görüşler şöyle anlatılmaktadır:

"Sosyal güvenlik temel bir insan hakkıdır. Bireysel alanda yapılan yardımlaşma elbette ki çok saygıdeğer bir insani erdemdir; insani amaçlarla yardım yapmak, başta bulunmak, bireyin hakları arasında

olup sosyal güvenliğin önemli unsurlarındandır; engellenmemesi ve teşvik edilmesi gerekir. İnsanlar gerek dernek kurarak ve gerekse tarihimize damgasını vuran vakıf müessesesi aracılığı ile sosyal güvenlik hizmetine katılabilmelidir, katılmışlardır da. Bu alanda da engel çıkarılmamalıdır. Ülkemizde sosyal güvenliğin görünmez bir tarafı vardır ki; o da milletimizin kültüründen ve inancından beslenen aile yapımızdır. Yıllardır eğitim sistemimiz milli ve manevî değerlerimizden uzak bir aile modelini özendirmeye gayret etmiştir. Buna karşı direnen milli aile yapımız, yaşlısına, engellisine, yoksuluna sahip çıkmakta, aile fertleri arasında diğer toplumlara kıskandıracak düzeyde bir dayanışma ve yardımlaşma sergilemekte; beceriksiz hükümetler eliyle sık sık düşürüldüğü ekonomik krizlerin oluşturduğu sosyal patlamaları sinesinde söndürebilmektedir. Bu milli aile yapısı, benzer yardımlaşma ve dayanışmayı komşuluk ilişkilerinde de göstermektedir. Belirttiğimiz bu inanç ve kültür yapımızın, kurmaya çalıştığımız sosyal güvenliğin sigortası olduğuna inanıyoruz. Tarihimizde vakıflarla temayüz eden bu yapımızı göz bebeğimiz gibi korumalı ve gelişmesi için elimizden geleni yapmalıyız. Çünkü kurulan sistemler her an krize girebilir, çökebilir (Parti Programı, 2009: 17)".

Parti programından da anlaşılacağı üzere Saadet Partisinin sosyal yardımlara bakış açısı daha önce incelediğimiz birçok siyasal partininkinden çok daha radikal söylemler taşımaktadır. Ancak maalesef bu radikal söylemler konu açısından pek olumlu açılımlar niteliği taşımamakta aksine sosyal yardımlara maneviyat açısından bakan ve olayı bir hak verme ekseninden ziyade toplumsal bir dayanışma güdüsü olarak algılayan bir yaklaşım söz konusudur. Avrupa benzeri bir sosyal devlet yaklaşımından ziyade Osmanlı tarzı bir dayanışma devleti modeli kurgulayan bu parti, bu düşüncelerini de Osmanlıdaki vakıf sistemine atıf yaparak ve o sistemi benimseyip desteklediğini söyleyerek kanıtlamaktadır zaten. Yine sosyal yardımlarda devletin ödevlerini gözden kaçıran Saadet Partisi, sosyal devlet anlayışını "komşunun komşu üzerindeki hakkına" (Parti programı, 2009, s.17) kadar indirgeyerek, olaya bakış açısını daha da somutlaştırmaktadır.

Sonuç

TÜİK'in 2008 araştırmasına göre Türkiye'de her 7 haneden biri ekonomik yardım alıyor (TÜİK, 2008). Devletin resmi verilerine göre yardım alanların yüzde 59,4'üne akraba, komşu gibi eş-dost destek verirken, belediyelerin payı son 6 yılda yüzde 8,8'den, yüzde 21,4'e çıktı. Yakacak yardımları da 2003'teki payının geçen yıl yüzde 30,8'e çıkmasıyla dikkat çekti. Hanelerin yüzde 29,8'i de Sosyal Yardım Fonu desteğiyle ayakta duruyor.

Seçim öncesi nakit paradan kömüre, yiyecekten beyaz eşyaya kadar çeşitlenen yardımlar pek çok tartışmanın ana konusu olurken, rakamlar işin geldiği boyuta ilişkin önemli bulguları göz önüne verdi. Seçim öncesine ilişkin bilgileri içermese de veriler hane halklarının yüzde 14,6'sının, başka bir deyişle Türkiye'deki her 7 haneden birinin 2008'de aynı ya da nakdi yardım aldığını ortaya koydu. Son 6 yıllık dönemde Sosyal Yardımlaşma Fon'undan

yardım alanların oranı 13,6 puan artarken, asıl artış belediyelerde gözlemlendi. Belediyelerden yardım alanların oranı 2003 yılında sadece 8,8 kişiyken bu oran her yıl biraz daha yükseldi. 2007'de yardım alanların yüzde 20,3'ü belediyelerden destek bulurken, 2008'de bu oran 21,4'ü buldu. Yani son 8 yılda belediyelerin payı 12,6 puan arttı. Yardım türlerine bakıldığında, nakit parada 2003'e göre 13,5 puanlık artış yaşandı. Geçen yıl yardımların yüzde 52,2'si bu yolla yapıldı. Yıllar itibariyle bakıldığında giyecek yardımı azalırken, yiyecek yardımı da hemen hemen aynı seviyelerde kaldı. Geçen yılki yardımların yüzde 33,1'i yiyecek, yüzde 8,7'si giyecek şeklinde oldu. Yardım türleri arasında son yıllarda öne çıkan yöntem ise yakacak oldu. 2003 yılında payı ancak 8,5 olan yakacak yardımları, 2004'ten sonra artmaya başladı. Geçen yıl da yakacak yardımlarının payı yüzde 30,8 oldu.

Zaman zaman rastladığımız bir görüntü var. Bir nedenle bedava mal dağıtılıyor, yaşlısı, genci, çocuğu, kadını, birbirini ezerek o maldan edinmek, daha çoğunu edinmek için uğraşılıyor. Bu hal, "sadaka" durumunun en acı görüntülerinden biridir ve bu görüntünün hiçbir toplumda yaşanmaması gerekir. Çünkü bu görüntü insanın en kötü halinin görüntüsüdür.

Ekonomik olarak alt düzeyde bulunanların desteklenmesine ilişkin sosyal politikalar ise "sadaka" kelimesi ile açıklanamaz. Dünyada, sanayi devriminden itibaren solun getirdiği ve artık yerleşmiş sosyal politikalar, "en alttakiler" için geliştirilmek zorundadır. Ama bu politikalar, adı gibi "sosyal politika" olmak, insanın onurunu zedeleyen "sadaka" ile ilgisiz olmak zorundadır. AKP'li belediyelerin yürüttüğü "sosyal politikalar"ın uygulama şekilleri zaman zaman "sadaka"ya dönüşüyor. Bu yardımlara muhtaç olanların, uygulama şekliyle ilgili rahatsızlık belirtmemelerinin de bir önemi yoktur. İçinde buldukları ağır maddi sorunlar nedeniyle böylesi bir özeni talep etmeyebilirler. Ama eğer adı "sosyal politika" ise, uygulamakla sorumlu olanlar, bu özeni göstermekle de yükümlüdür. Gelişmiş toplumlarda bugün geçerli olan belediyeçilik ve yerel yönetim anlayışında sosyal politikalar önemli bir ağırlık taşıyor. Bazı hizmetlerin bedelini ödeyemeyecek durumda olanlara da bu hizmetleri ulaştırmak artık yerel yönetimlerin birincil görevleri arasında. AKP'nin tepesi, ne zaman bu uygulamalara ilişkin bir eleştiri gelse sinirleniyor. "Ben her eve kömür veriyorsam bu iş bitmiştir, nasıl verdiğim önemli değildir" düşüncesi, geri bir mantığın, "köylülük ruhunun" göstergelerinden biridir. Bizim kültürümüzde sadaka yoktur. Fitre ve zekât, o günün koşulları içinde yaratılmış bir "sosyal politika" uygulamasıdır. Ama her ikisi de "sadaka" değildir. Dilimizdeki yerleşik anlamıyla sadaka, dilenciye verilen para demektir. Dolayısıyla sadaka diye bir şey olabilmesi için "dilenen" birisi olması gerekir. Bu yüzden de "sadaka" insanlık onuruyla bağdaşan bir durum değildir. Sadaka, dilenmek zorunda kalmış olanların bulunduğu yerlerde olur. Sadaka, bir hakkı ifade etmez, ama alt sınıftan olanların kendileri için farklı uygulama istemeleri, hizmetlere daha ucuza ya da bedava ulaşmayı **istemeleri bir haktır**. 2009 yılının ilk gününde sadakanın iyi bir şey olduğunu söyleyen bir zihniyete sosyal politikanın ne olduğunu anlatmak oldukça zor olacak...

Kaynakça

- Aktan, C. & Özkıvrak, Ö., 2003, *Sosyal Refah Devleti*, Everest, Ankara.
Ak Parti Programı, 2009
Ak Parti Tüzüğü, 2009
AKP, 2008, *Ak İcraatlar*, AKP Yayınları, Ankara.
Allen-Meares, P. & Deroos, Y., 1997, "The Future of the Social Work Profession", içinde *Social Work in the 21st Century*, (eds.) Reisch, M. & Gambrills, E., Pine Forge Press.
Bahçeli, D., 2009, "MHP Grup Toplantısı", Ankara.
Barr, N., 1993, *Current Issues in the Economics of Welfare*, The MacMillan Press Ltd., London
CHP Parti Programı, 2008
CHP Parti Tüzüğü, 2008
CHP Seçim Beyannamesi, 2008
Çobanlı C. & Taş U., 2005, *ÖDP: Belgeler-1*, Mavi Yayıncılık, İstanbul.
DTP Parti Programı, 2009
DSP Parti Programı, 2008
DSP Parti Tüzüğü, 2008
Erdem, T., 2009, "Seçimin Getirdikleri 1", *Radikal*
Genç, İ., 2009, "Seçime İlişkin Mülakat", Mersin.
MHP PARTİ PROGRAMI, 2008
MHP Parti Tüzüğü, 2008
MHP Seçim Beyannamesi, 2008
Kahraman, H. B., 2002, *Sosyal Demokrasi ve Düşünce Pratiği*, Sodev Yayınları, İstanbul
Koray, M., 1996, "Sosyal Devlet Kavramında Yeni Gelişmeler", içinde *Sosyal Politika Tartışmaları, Sosyal Devlet ve Sosyal Güvenlik Kuruluşları*, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları, No:4, 24 Mayıs, 15-23, Ankara.
ÖDP Parti Programı, 2008
ÖDP Parti Tüzüğü, 2008
Özbudun, E., 2002 *Türk Anayasa Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara.
Saadet Partisi Programı, 2008
Saadet Partisi Tüzüğü, 2008
Sözer, C., 1994, *Türk Siyasal Hayatı*, Everest Yayınları, Ankara.
Talas, C., 1967 *Sosyal Politika*, Sevinç Matbaası, Ankara.
_____, 1993, "Liberalciliğin Geri Dönüşü ve Sonrası", *Amme İdaresi Dergisi*, 26 (3).
Tuna, H., 2009, "Seçime İlişkin Mülakat", Mersin.
TÜİK, 2008, "Yaşam Memnuniyet Araştırması", Ankara.
Yılmaz, G. A., 2005, *Sosyal Devlet Ve Sosyal Harcamalar*, Ankan Yayıncılık, İstanbul.
CNNTürk, 12.02.2009
Radikal, 02.04.2009
_____, 16.03.2009
Taraf, 06.04.2009
Milliyet, 11.02.2009
_____, 28.06.2006
_____, 04.03.2009
Hürriyet, 02.02.2009
Ufukturu.net, 24.03.2009
Zaman, 24.03.2009
İpghaber.com, 15.05.2009
NTVMSNBC, 17.05.2009
İha.com, 14.03.2009